

Yksi keskisuomalaisen linja-autoliikenteen uranuurtaja – Helvi Tarvainen

Mika Riikonen

Toista maailmansotaa edeltävänä aikana suurin osa maamme linja-autoyrittäjistä oli pieniä, muutaman tai yhden auton omistajia. Keski-Suomen varhaisimpiin liikennöitsijöihin kuulunut Aleks(is) Kovanen (1898-1940) aloitti vuoroliikenteen jo 1926 Laukaan Tarvaalasta Jyväskylään. Liikennelupa 12-matkustajaisella 1-tonnin Fordilla oli myönnetty hänelle 13.3.1926.

Laukaan Tarvaala sijaitsee kunnan maantieteellisessä keskipisteessä kolmen vesistön: Saraaveden, Kuusveden ja Lievestuoreenjärven välissä. Vaikka Laukaan ensimmäinen, 1593 rakennettu Hartikan kirkko sijaitsikin kylän alueella, myöhemmin Laukaan pitäjän keskus muotoutui toisaalle ja kylä jäi maantieliikenteellisesti sivuun. Koska Saarijärvelläkin on samanniminen kylä, Tarvaalasta käytetään myös nimeä Laukkavirta kylän läpi virtaavan Laukaanvirran mukaan.

Kovanen laajensi liikennöintialuettaan myös Jyväskylän ja Mikkelin välisellä vuorolla. Vuonna 1932 Keskisuomalaisessa julkaistun aikataulun mukaan Kovanen yhdessä E. Pynnösen kanssa ajoi päivittäistä edestakaista vuoroa Jyväskylän ja Mikkelin välillä reitillä Jyväskylä-Vuonteensalmi-Makkola-Kangasniemi-Mikkeli. Bussi

lähti Mikkelistä klo 6.35 ja saapui Jyväskylään klo 11.15. Jyväskylästä taas lähdettiin klo 15.00 ja tultiin Mikkeliin klo 20.45. Vuonna 1934 Savonlinja Oy osti kuitenkin Aleks Kovalta kaksi Jyväskylän ja Mikkelin välistä linjaa. Kaupan yhteydessä Savonlinjalle myytiin Willys, rekisterinumero M-943 sekä International VA-3334.

Kovanen jatkoi edelleen liikennöintiä Jyväskylän suuntaan. Tätä varten ostettiin 1935 18-paikkainen Ford, malli BB, alustanumero 18-1930356, rekisterinumero Va-1596. Autossa oli mekaaniset jarrut, kattoteline sekä talvisin myös lumiaura edessä. Tarvaalasta Vuonteen kapulalossin kautta Vihtasilalle ja sieltä edelleen vanhaa Laukaan tietä Jyväskylään suuntautuvan linjan kulkema tiestö oli kesäisin usein hankalassa kunnossa. Ford sai palvella myös sodassa: bussi oli juuri täydessä lastissa lähdössä kohti Jyväskylää, kun se haettiin puolustusvoimien käyttöön. Häikäpönttö-kaudenkin läpi sillä ajettiin vuoteen 1948 saakka.

Kovasesta Tarvaiseksi

Aleks Kovanen menehtyi 27.3.1940 tapaturmaa seuranneeseen keuhkokuumeeseen vain 41 vuoden iässä. Hänen puolisonsa Helvi Ester Kovanen os. Tahvonen (1908-2002) jatkoi kuitenkin liikennöintiä entiseen tapaan. Lesken uuden avioitumisen jälkeen yhtiön nimeksi tuli Helvi Tarvainen Ky. Fordin tilalle hankittiin 1948 Virtasen korilla varustettu 31-paikkainen Chevrolet 6700, alustanumero KRXS-43,

Tarvaalaan kuljettiin Vuonteen kapulalossin kautta.

rekisterinumero VH-648, myöhemmin XO-618. Autossa oli jo nestejarrut.

Maan toipuminen sodasta, väestön kasvu maaseudulla ja parantuneet tieyhteydet kasvattivat linja-autoilun suosiota. 1950-luvun alussa Tarvainen oli tarpeen hankkia toinenkin auto: Itä-Päijänteen Liikenteeltä ostettiin pitkänokkainen Sisu. Chevrolet ja Sisu olivat käytössä läpi vuosikymmenen. Vara-auton puuttuessa yhtiöllä oli jyväskyläläisen Keljon Linjan kanssa molempia hyödyttävä sopimus: Tarvainen sai lainata Keljon Linjan Bedfordia ja vastaavasti toinen osapuoli sai tarvittaessa käyttöönsä Tarvaisen Sisun. Kysymyksessä lienee ollut Keljon Linjan numero 9, vuosina 1952-1963 käytössä ollut 34-paikkainen, yhtiön ainoa Bedford (rekisterinumero VM-765/XF-700).

Aleks Kovanen liikennöi vuoteen 1934 saakka myös reitillä Jyväskylä-Kangasniemi-Mikkeli.

*Aleks Kovanen
1898-1940.*

Laajentumisen vuosikymmen

Helvi Tarvainen Ky:n liikennöinti oli laajimmillaan 1960-luvulla. Tämä merkitsi samalla myös kaluston uusimisen ja kasvattamisen tarvetta. Vuosikymmenen alkupuoli oli Tarvaalan teillä Volvojen ja Wiimojen aikaa. Jo vuonna 1958 oli hankittu Wiima M54 -korinen Volvo B-61506, rekisteri YM-172/XG-55, johon mahtui 36 matkustajaa. Sarja jatkui 1960 32-paikkaisella ”Siipi-Wiima”-Volvolla B-70503, rekisteri XP-386. Päivittäiseen liikenteeseen tarvittiin 1964 kolmaskin auto. Sellainen olikin tarjolla: aiemmin Joensuun Auto Oy:n ja Lehtosen Liikenne Oy:n Wiima M54 -korinen Volvo vuosimallia 1958 siirtyi Hämeen Autovarusteen välityksellä Tarvaisen väreihin ja sai keskiuomalaisen rekisterinumeron XBO-37. Näin kalusto täydentyi aieman M54-Wiiman kanssa samanikäisellä ja -merkkisellä kumppanilla.

Käytettynä ostettu bussi osoittautui kuitenkin epäluotettavaksi kulkuneuvoksi. Jo vuonna 1967 yhtiö katsoi viisaimmaksi luopua siitä. Bussi sai kuitenkin vielä uuden elämän Koivuranta Oy:n palveluksessa. Uudelleen Boxer-korilla varustettuna siitä tuli Koivurannan numero 17, rekisteri XLX-21. Myydyn auton tilalle hankittiin nopeasti Ajokin tehtaalla valmiiksi jo koritettu, maalausta vailla oleva Bedford. Tälle XKA-3 -rekisterinumeron saaneelle 40-paikkaiselle turistibussille kertyi ajokilometrejä kaikkiaan yli miljoona. Yhtiön viimeiseksi hankinnaksi jäi 18.3.1970 ostettu Lahti-3 -korimallin Scania-Vabis XRN-77. Tämän 45-paikkaisen jääkaapilla varustetun turistibussin hankinta ylitti Laukaa-Konnevesi -lehden uutiskynnyksenkin.

Aleks Kovasen Ford oli mukana myös rintamalla.

Lähinnä koululaiskuljetuksia varten Tarvaisella oli 1960-luvulla vielä 16-paikkainen, S&P Lehtoselta hankittu Mercedes Benz. Laajimmillaan yhtiön kalustoon kuului siten yhtä aikaa viisi autoa.

Tarvaala liikennöinnin keskuksena

Vuonna 1969 Helvi Tarvainen liikennöi Jyväskylältä Tarvaalan ja Simunan kautta Lievestuoreelle kolmea vuoroa. Jyväskylästä vuorot lähtivät joka päivä klo 10.00 sekä arkipäivisin klo 14.15 ja klo 16.40; viimeisen vuoron pääte-pysäkinä oli Simuna. Lievestuoreelta lähdettiin arkipäivisin klo 7.20 ja 10.30, lisäksi Tarvaalasta oli aikainen työssä-käyntivuoro Jyväskylään klo 6.45. Sunnuntaisin oli vielä iltavuoro Lievestuoreelta klo 17.45 sekä klo 19.30 Jyväskylästä takaisin Simunaan saakka.

Tarvaalasta oli lisäksi muutamia päivittäisiä yhteyksiä Simunan kautta Lievestuoreelle ja Kelkkamäkeen. Tarvaalasta ajettiin myös koululais- ja asiointiliikennettä palvelevia päivittäisiä vuoroja Kantolan lossin kautta Laukaan kirkonkylään. Kun uusi valtatie 9

Helvi Tarvaisen ensimmäinen Wiima vuodelta 1958, kuvassa myös kuljettaja Eero Oksanen.

Jyväskylästä itään Leppälahden ylittävää pengerrystä myöten valmistui, Vuonteen tien merkitys Lievestuoreen-Hankasalmen suunnan läpimenoväylänä väheni. Helvi Tarvainenkin ehti aloittaa yhden päivittäisen edestakaisen vuoron uutta 9-tietä myöten Vaajakosken-Lievestuoreen kautta Tarvaalaan. Yhtiön palveluksessa ennätti olla oman perheen väen lisäksi noin viisi ulkopuolista kuljettajaa. Rahastajia ei erikseen ollut; ainoastaan Jyväskylän-Tarvaalan työssäkäyntivuoron rahastusta hoiti jonkin aikaa eräs matkustava opiskelija.

Helvi Tarvaisen aikataulun keski-aukeama vuodelta 1969.

JYVÄSKYLÄ — SIMUNA — LIEVESTUORE								
S	X	X	X	X	*	X	S	S
19.30	16.40	14.15	10.00	Jyväskylä	7.40	8.55	11.45	19.15
20.00	17.10	14.45	10.30	Vuontee	7.00	8.15	11.15	18.45
20.15	17.25	15.00	10.45	Tarvaala	6.45	8.00	11.00	18.25
			10.50	Tarvaala				
20.25	17.35	15.15	11.00	Simuna		7.50	10.50	18.15
		15.45	11.20	Lievestuore		7.20	10.30	17.45
* = Lievestuore — Simuna väli ainoastaan arkipäivinä.								
TARVAALA — SIMUNA — LIEVESTUORE — KELKKAMÄKI								
	X	X*	X*	S	X			
Tarvaala	6.10		10.50	17.05	15.00			
Simuna	6.20	8.15	11.00	17.15	15.15			
Lievestuore	6.40	8.45	11.20	17.45	15.45			
Kelkkämäki	6.45				15.55			
	X	X*	L*	XeiL*	S	L*	XeiL	L
Kelkkämäki	7.05						16.05	
Lievestuore	7.20	10.30	14.15	15.15	17.45	12.15	16.15	16.15
Simuna	7.50	10.50	14.35	15.35	18.15	12.35	16.35	16.35
Tarvaala	8.00	11.00	14.45	15.45	18.25	12.45	16.45	
* = 1. 9. 1969 — 31. 5. 1970.								

Helvi Tarvainen eli vuoteen 2002 saakka.

Tilausajot täydentäjänä

Kuusikymmentäluvulla myös laajeneva tilausajoliikenne antoi mahdollisuuksia tehdä tulosta. Tämä otettiin huomioon yhtiön kalustohankinnoissa. Kesäsunnuntaisin Tarvainen markkinoi Jyväskylästä lähtevää Laukaan kierrosta. Matkaan sisältyi myös laivaristeily sekä saunomis- ja uintimahdollisuus. Lauantaisin nuorison tanssikuljetukset työllistivät. Helvi Tarvaisen pojan Kauko Kovasen kertoman mukaan 32-paikkaiseen Volvoon oli kerrankin ahtautunut 100 tansseista palaavaa, kun poliisi pysäytti auton.

Tarvaisen busseille ei sattunut merkittävämpiä onnettomuuksia. 1960-luvun lopulla Siipi-Wiima XP-386 kuitenkin ajoi metsään Vuonteen tiellä asentajan virheen johdosta. Bussin keula painui sisään ja tuulilasi särkyi, mutta henki-

lövahinkoja ei kuitenkaan tullut. Koska auto oli kuitenkin yhä ajokuntoinen, Kauko Kovanen päätti siirtää sen ajamalla Wiiman tehtaalle korjattavaksi. Matka sujuikin kommelluksitta, kunnes lähellä päämäärää moottoripyöräpoliisi pysäytti hänet. Kun poliisi kyseli, mihin ollaan menossa, Kovanen vastasi: 'Mitäs luulet!' Siipi-Wiima pääsi onnellisesti perille ja palasi kunnostettuna taas entiseen tehtävänsä.

Luopumisen vuosikymmen

Yhteiskunnan rakennemuutokseen liittyvä maaltamuutto ja yksityisautoistuminen saattoivat varsinkin pienten liikennöitsijöiden tulevaisuudennäkymät 1970-luvulle tultaessa epävarmoiksi. Matkustajien vähentyessä maaseudun vakiovuoroilta uusia mahdollisuuksia avautui kaupunkien välisessä pikavuoro-

liikenteessä. Helvi Tarvainen Ky:kin haki liikennelupaa Jyväskylän ja Joensuun väliseen pikavuoroon, mutta tämä pyrkimys ei tuottanut tulosta. Kun liikennöitsijä Eino Turunen Lievestuoreelta vuonna 1970 ilmaisi kiinnostuksensa yritystoiminnan ostamiseen, Tarvainen katsoi sopivan myyntiajankohdan koittaneen. Myöhemmin myös Savonlinja Oy:n taholta annettiin ymmärtää, että heilläkin olisi ollut ostohaluja.

Eino Turunen jatkoi liikennöintiä Tarvaisen ajamalla reiteillä aluksi entisessä laajuudessa. Tarvaisen harmaa-punaraitaisista busseista ainakin 1960-vuosimallin Siipi-Wiima, Ajokki-korinen Bedford sekä Lahti-korinen Scania-Vabis siirtyivät kaupassa Turusen kalustoon.

Lähteet:

Helvi Tarvaisen autoluettelo, koonnut Hannu Perttula

Bussidata

Laukaa-Konnevesi –lehti

Matti Viitaniemi:

- *Jyväskylän Liikenne Oy 1939-1989*

- *Savon Linja Oy 1924-1974*

- *Suomen Linja-autoliikenteen historia*

Kauko Kovasen haastattelu

21.10.2009

Siipi-Wiima vuodelta 1960 oli aikanaan tuttu näky Tarvalan teillä, kuvassa myös liikennöitsijän tytär Helka Tarvainen.

Yhtiön viimeinen hankinta 1970 oli Lahti 3 -korimallin Scania-Vabis.